ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΤΥΠΟΠΟΙΗΣΗ

Ελένη Καραντζόλα

Στην καθημερινή ζωή, οι γλωσσικές πραγματώσεις παρουσιάζουν μιαν αξιοθαύμαστη ποικιλία. Ωστόσο, υπάρχει ένα σύνολο αξιολογικών κρίσεων ευρύτατα διαδεδομένων –μια γλωσσική ιδεολογία, θα μπορούσαμε να πούμε–, η οποία προκρίνει τη χρήση ορισμένων τύπων έναντι άλλων. Ποια είναι τα κριτήρια εκείνα που προσδίδουν νομιμοποίηση σε κάποιον γλωσσικό τύπο; Ακόμη, πώς να εξηγήσουμε το γεγονός ότι συχνά ο «λανθασμένος» τύπος είναι πιο διαδεδομένος σε μια πληθυσμιακή ομάδα από ό,τι ο «σωστός»;

Η ιστορία των γλωσσών δείχνει ότι η ύπαρξη *γλωσσικού κανόνα* συνδέεται με την κοινωνική φύση του φαινομένου γλώσσα. Η κανονικοποίηση των γλωσσικών συμπεριφορών και η ανάγκη να περιοριστούν οι επιπτώσεις της γλωσσικής ποικιλομορφίας (είτε ως αντανάκλαση των γλωσσών, των διαλέκτων και των ποικιλιών που χρησιμοποιούν οι εμπλεκόμενες στην ενοποιητική διαδικασία πληθυσμιακές ομάδες· είτε ως ένδειξη της αυξανόμενης κοινωνικο-οικονομικής συνθετότητας του πληθυσμού) είναι αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής οργάνωσης. Στις περισσότερες πλέον γλώσσες του κόσμου, παράλληλα με τους *υπόρρητους* γλωσσικούς κανόνες στον προφορικό λόγο, υπάρχει και ένας *ρητός* γλωσσικός κανόνας, ένα σύνολο δηλαδή παραδεδεγμένων γλωσσικών τύπων, ως αποτέλεσμα μιας μακρόχρονης διαδικασίας τυποποίησης. Η έννοια της γλωσσικής τυποποίησης συμπίπτει, σε μεγάλο βαθμό, με την έννοια του γλωσσικού προγραμματισμού [language planning], ιδιαίτερα του προγραμματισμού επί της γλωσσικής ύλης [corpus planning].

«Στάνταρ» γλώσσα, «επίσημη»/«διοικητική» γλώσσα, «εθνική» γλώσσα είναι μερικές από τις γνωστότερες ονομασίες του ρητού αυτού γλωσσικού κανόνα, που αφορά κατά κύριο λόγο στη (μη λογοτεχνική) γραπτή γλώσσα και στην επιμελημένη προφορική. Τη γλώσσα αυτή τη διεκδικούν εξίσου το κράτος –για τις περιοχές όπου έχει ρυθμιστική αρμοδιότητα– και ο πολίτης.

Αν και η εμφάνισή της συνδέεται με τα έθνη-κράτη, με την «αφύπνιση του εθνικού αισθήματος», οι λόγοι που οδηγούν στις προσπάθειες γλωσσικής τυποποίησης είναι πρωτίστως οικονομικο-πολιτικοί και δευτερευόντως ιδεολογικοί. Η οικονομική ενοποίηση στη μετεπαναστατική Γαλλία προσφέρει ένα εύλογο παράδειγμα: ο καθορισμός των μέτρων και σταθμών [1] απέβλεπε στην ελεύθερη διακίνηση των αγαθών στην επικράτεια· αυτό επέφερε με τη σειρά του την ελεύθερη διακίνηση των δυνάμεων εργασίας· για τη διευκόλυνση της

ελεύθερης διακίνησης του εργατικού δυναμικού ήταν αναγκαίο να αρθούν τα εμπόδια γλωσσικής τάξεως.

Από πολιτιστική άποψη, ο ρόλος της στάνταρ γλώσσας είναι να ικανοποιήσει πνευματικές και υλικές ανάγκες επικοινωνίας ενός «προηγμένου» πολιτισμού σε περιοχές όπως τα γράμματα και οι τέχνες, οι επιστήμες και η τεχνολογία, οι νόμοι και η διοίκηση. Εκτός από τομείς χρήσης, διαθέτει και ιδιαίτερες κοινωνικές λειτουργίες, οι κυριότερες από τις οποίες είναι:

• Εγγυάται την ταυτότητα της ομάδας, τη συνοχή της, τη διάρκειά της, την υπεροχή της. Επέχει δηλαδή θέση συμβόλου ενότητας, «αυτο-ορίζεται ως θέληση ενότητας»· συγχρόνως διακρίνει μιαν ιδιαίτερη κοινότητα από άλλες.

• Καθορίζει ποιος θα έχει πρόσβαση στα επιτεύγματα και στα προνόμια της σύγχρονης ζωής: χωρίς επαρκή γνώση της, η πρόσβαση στην εξουσία, η συμμετοχή στην πολιτική ζωή, η απόκτηση ενός ανώτερου επιπέδου μόρφωσης ή μιας ικανοποιητικής δουλειάς μοιάζει δυσχερής. Μια έννοια που μπορεί να μας βοηθήσει να συλλάβουμε τη διακριτική αξία που έχει στις κοινωνίες μας η επαρκής γνώση του κανόνα είναι η έννοια του γλωσσικού κεφαλαίου του Bourdieu, που ως μέρος του ευρύτερου κοινωνικού κεφαλαίου είναι άνισα κατανεμημένο στην κοινωνία, όπως ακριβώς και οι πιθανότητες απόκτησής του.

• Επιτελεί μια κοινωνική λειτουργία αναφοράς, για την επίλυση διαφόρων προβλημάτων που σχετίζονται με την «καλή χρήση». Τα «λάθη» προσδιορίζονται σε σχέση με αυτόν τον κανόνα. Μπορεί, επομένως, να χρησιμοποιηθεί ως μέσο για κοινωνικές διακρίσεις, περιβάλλοντας με κύρος τους επαρκείς χρήστες και στιγματίζοντας τους υπόλοιπους.

Σε ό,τι αφορά τους αλλόγλωσσους πληθυσμούς στην επικράτεια των εθνικών κρατών, η προσπάθεια εφαρμογής της στάνταρ γλώσσας γίνεται συχνά με αφομοιωτικές βλέψεις. Υπέρ της κρατικής γλώσσας λειτουργεί φυσικά και η έλλειψη ενιαίας γραπτής μορφής, ιδιαίτερα για τις αυτόχθονες γλωσσικές μειονοτικές ομάδες με μη κρατικές μη τυποποιημένες γλώσσες. Στο πλαίσιο της Ε.Ε. –και με την ενθάρρυνσή της– μερικές από αυτές, όπως τα λαπωνικά στη Φινλανδία ή τα φριζικά στην Ολλανδία, καταβάλλουν ήδη σημαντικές προσπάθειες τυποποίησης του γλωσσικού τους συστήματος. Το έργο είναι εξαιρετικά δύσκολο, δεδομένου του γλωσσικού τοπικισμού των περισσότερων ομιλητών μιας συγκεκριμένης ποικιλίας, δεδομένης δηλαδή της εμμονής τους να διατηρήσουν τη ιδιαιτερότητα της γλώσσας τους· αποτελεί όμως την αναγκαία αρχή του γλωσσικού προγραμματισμού, σε μια στρατηγική διάσωσης και προώθησης της γλωσσικής ιδιαιτερότητας.

Κάθε διαδικασία γλωσσικής τυποποίησης εμπεριέχει δύο στάδια: α. την επεξεργασία του κωδικοποιημένου κανόνα, και β. την ενεργοποίηση μηχανισμών για την εφαρμογή του.

Ζητήματα όπως η συνεχής εξέλιξη της γλώσσας, η σχέση προφορικού-γραπτού λόγου ή η ύπαρξη υποσυστημάτων γεωγραφικής και κοινωνιογλωσσικής φύσης δυσχεραίνουν αναπόφευκτα το έργο της κωδικοποίησης. Το τελευταίο σημείο είναι και το κρισιμότερο. Σε ποια ποικιλία της γλώσσας από αυτές που απαντούν σε μια δεδομένη κοινωνία, μια δεδομένη χρονική στιγμή, θα προσδοθεί αξία και νομιμοποίηση; Τα ιστορικά δεδομένα υπογραμμίζουν τις πολύπλοκες κοινωνικο-ιστορικές διαδικασίες που βρίσκονται πίσω από κάθε φαινομενικά αθώα ή τυχαία επιλογή: στη μοναρχική Γαλλία γλωσσικό πρότυπο υπήρξε η γλώσσα των ευγενών στη βασιλική αυλή· στην Τσεχία των αρχών του 19ου αιώνα η γλώσσα των μικροαστών· στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου «ο λόγος των αιθουσών« κατά τον Χατζιδάκι, η «φυσική και αβίαστη [γλώσσα] των οπωσδήποτε μορφωμένων όμως εν γένει των μεγάλων αστικών κέντρων της χώρας» σύμφωνα με τον Τζάρτζανο. Στις σύγχρονες κοινωνίες, ως βάση του γραπτού οργάνου συνηθέστερα προκρίνεται η γλώσσα των ανθρώπων της ανώτερης μεσαίας τάξης, χωρίς να παραγνωρίζουμε και το ειδικό βάρος της λογοτεχνίας, όπως έχει υπογραμμιστεί από τις εργασίες της *Σχολής της Πράγας* [2] στην ανάπτυξη της κοινής τσεχικής.

Για γλώσσες με υπερεθνική διάδοση, το θέμα επιλογής γλωσσικού κανόνα τίθεται εντονότερα: η «εξωγενής» νόρμα –δηλαδή το μοντέλο αναφοράς που έχει καθοριστεί στο μητροπολιτικό κέντρο–, λειτουργεί ανταγωνιστικά ως προς την εμπέδωση ενός «ενδογενούς» μοντέλου (τα βρετανικά αγγλικά έναντι των αμερικανικών, των αυστραλιανών και λοιπών αγγλικών· τα γαλλικά της Γαλλίας έναντι των γαλλικών του Κεμπέκ ή ορισμένων αφρικανικών χωρών· τα καστιλιάνικα ισπανικά έναντι των ισπανικών της Λατινικής Αμερικής κ.ο.κ.). Το στοίχημα των γλωσσών αυτών είναι να ενσωματώσουν την ποικιλότητα διατηρώντας συγχρόνως τον ενοποιητικό κανόνα. Αυτό το εκ πρώτης όψεως παράδοξο φαίνεται πάντως να επιλύεται πιο εύκολα στην άσκηση της γλώσσας από τους ομιλητές παρά στον προβληματισμό που αναπτύσσουν όσοι επίσημα μιλούν για το θέμα αυτό.

Γύρω από την κυρίαρχη νόρμα αναπτύσσονται οι παραλλαγές και οι στάσεις των ομιλητών απέναντι στη δική τους παραλλαγή και συγχρόνως απέναντι στην κυρίαρχη παραλλαγή. Ο τρόπος με τον οποίο βιώνεται αυτή η σχέση είναι πολιτισμικά καθορισμένος. Η γλωσσική ποικιλία αντιμετωπίζεται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε κοινωνία, σύμφωνα με τα γλωσσικά ιδεώδη και το ευρύτερο σύστημα αξιών της. Έτσι, στην περίπτωση της αραβικής ή της ελληνικής η γλωσσική ποικιλία (κλασική αραβική – αραβικές καθομιλούμενες, καθαρεύουσα – δημοτική, αντίστοιχα) καταγράφει έναν ανταγωνισμό, πράγμα που δεν ισχύει για άλλες γλώσσες, π.χ. γερμανικά, ιταλικά.

Την επεξεργασία του κωδικοποιημένου κανόνα αναλαμβάνουν συνήθως Ακαδημίες ή δημόσιοι οργανισμοί, με αισθητή πλέον την παρουσία επαγγελματιών γλωσσολόγων· οι γλωσσικές συμβάσεις που προκρίνουν υιοθετούνται στη συνέχεια από τις γραμματικές, τα εγχειρίδια

διδασκαλίας της γλώσσας ως μητρικής/ξένης, τα λεξικά (ακόμη και τα πιο περιγραφικά ενισχύουν τον ρόλο της επιλεγμένης ποικιλίας), τα εγχειρίδια γλωσσικής διόρθωσης. Κάθε φορά που εκδίδεται ή επανεκδίδεται μια γραμματική ή ένα λεξικό, η έκδοση αυτή συνιστά, και έτσι πρέπει να αντιμετωπίζεται, μια συμπληρωματική προσπάθεια τυποποίησης.

Σε ορισμένες χώρες (Γαλλία, πρώην ΕΣΣΔ, Κεμπέκ κ.ά.) η γλωσσική τυποποίηση έχει όχι μόνο επίσημο αλλά και συστηματικό χαρακτήρα. Όμως οι παρεμβάσεις αφορούν περισσότερο στις γλώσσες ειδικοτήτων (χημεία, πληροφορική, ιατρική κ.ο.κ.) παρά στη γενική γλώσσα. Και μάλιστα, όχι σε όλες τις γλωσσικές συνιστώσες εξίσου (γραμματική, μορφοσύνταξη, φωνητική), αλλά κυρίως στη *λεξική* συνιστώσα των ειδικών γλωσσών. Περνάμε, έτσι, από το γενικό λεξιλόγιο στους ειδικούς τεχνικούς όρους. Πράγματι, στον τομέα των ορολογιών αποτυπώνονται κάποιες από τις συνέπειες του φαινομένου της *τυποποίησης* [3] εν γένει: τα προϊόντα και οι διαδικασίες που έχουν αποτελέσει αντικείμενο τυποποίησης πρέπει να ονομαστούν πέρα από κάθε αμφισημία. Ας σημειωθεί ότι ο τομέας αυτός έχει και μια ενδιαφέρουσα κοινωνιογλωσσική διάσταση: θεωρείται συχνά ως ο κατεξοχήν χώρος προστασίας της γλώσσας, αφού ανακόπτει τον εντατικό ρυθμό μαζικής εισόδου γλωσσικών τύπων από άλλες γλώσσες.

Για την άσκηση της επίσημης ορολογικής γλωσσικής τυποποίησης, στις χώρες που προαναφέρθηκαν έχει δημιουργηθεί η απαραίτητη υποδομή (π.χ. *Η Επιτροπή ορολογίας της Υπηρεσίας γαλλικής γλώσσας* [Commission de terminologie de l'Office de la langue française] στο Κεμπέκ). Στα *ειδικά λεξικά* [4] που εκδίδουν αποτυπώνονται σύγχρονοι όροι που εκφράζουν σύγχρονες διεθνείς έννοιες· η διαδικασία αυτή λεξικού εκσυγχρονισμού [lexical modernisation] και ορολογικής ενοποίησης [terminological unification] είναι εξαιρετικά μεγάλης κλίμακας: αρκεί να σκεφτεί κανείς ότι πρόσφατα στην Ινδονησία έγιναν δεκτοί 500.000 τεχνικοί όροι, τη στιγμή που ένα καλό γενικό λεξικό κινείται γύρω στις 100.000.

Οι διαδικασίες που συνήθως ενεργοποιούνται για την προώθηση των ορολογιών είναι η *τυποποίηση*, η *σύσταση* και η *εναρμόνιση* –η δεύτερη διαφέρει από την πρώτη ως προς το ότι δεν είναι καταναγκαστική, ενώ η τρίτη εφαρμόζεται κυρίως σε ιδιωτικές επιχειρήσεις ή στο εσωτερικό της ίδιας επιχείρησης. Όπως έχουν δείξει διάφορες έρευνες των τελευταίων δεκαετιών, για την επιλογή ανάμεσα σε *τυποποίηση*, *σύσταση* και *μη παρέμβαση* οφείλουν να συνεκτιμηθούν ποικίλοι παράγοντες, όπως: ο αριθμός των χρηστών στους οποίους απευθύνεται η πρόταση, ο αριθμός των όρων ή των λέξεων που ανήκουν στην ίδια σειρά, ο βαθμός εξειδίκευσης των όρων· και, αντίστροφα, ο βαθμός εγγύτητας των όρων με λέξεις της τρέχουσας γλώσσας, ο βαθμός αγκύρωσης [ancrage] στη χρήση –απ' όπου και οι πιθανότητες αντίστασης–, οι κοινωνιογλωσσικές στάσεις των ομιλητών απέναντι στα γλωσσικά δάνεια κ.ά.

Αλλά και γενικότερα, η επιτυχία ή όχι των κανονιστικών δραστηριοτήτων εξαρτάται από πολλές παραμέτρους. Η ορθότητα των κριτηρίων κατά την τυποποίηση δεν αρκεί. Υπάρχουν εξ ορισμού τομείς χρήσης (η γλώσσα των επίσημων δημοσιευμάτων) και κοινωνικές συνθήκες (απολυταρχικά καθεστώτα) όπου αναμένεται μεγαλύτερη επιτυχία. Στις δημοκρατικές κοινωνίες μας απαιτείται σημαντική προσπάθεια εκμάθησης του γλωσσικού κανόνα, προκειμένου να μειωθεί η απόσταση που χωρίζει τις ατομικές αυθόρμητες χρήσεις από το κανονιστικό πρότυπο. Αυτή ακριβώς είναι η αποστολή του σχολείου: όχι η εκμάθηση της (ήδη κεκτημένης) μητρικής γλώσσας, αλλά της γλώσσας του σχολείου, του γλωσσικού κανόνα, που συχνά παρουσιάζει αξιοσημείωτες αποκλίσεις από τη μητρική γλώσσα.

Πράγματι, το σχολείο είναι ένας θεσμός που περιστρέφεται γύρω από τη γλώσσα, είτε ως αντικείμενο είτε ως μέσο διδασκαλίας· ακόμη και η προφορική γλώσσα τείνει εδώ να επηρεάζεται από γραπτά πρότυπα, αντλούμενα συχνά από τον λογοτεχνικό κανόνα. Όμως εάν το σχολείο φαντάζει ως ο αδιαμφισβήτητος σύμμαχος για την εισαγωγή και επικράτηση του γλωσσικού κανόνα, ο εκπαιδευτικός γλωσσικός προγραμματισμός έχει μικρότερη εμβέλεια από ό,τι συνήθως του αποδίδεται. [5] Σίγουρα το σχολείο προσφέρει τη διδασκαλία του σε διάφορους τομείς του επιστητού· υπάρχουν ωστόσο άλλα αξιακά συστήματα, πιο βασικά (εκκλησία, κόμματα, οικονομία, στρατός κ.ο.κ.), που γενικά αναλαμβάνουν την εκμάθηση, απομνημόνευση και χρήση των γνώσεων που αποκτήθηκαν στο σχολείο.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

BEDARD, E. & J. MAURAIS, επιμ. 1983. *La norme linguistique*. Παρίσι: Le Robert.

BERNSTEIN, B. 1971. *Class, Codes, and Control*. 1ος τόμ., *Theoretical Studies Towards a Sociology of Language*. Λονδίνο: Routledge & Kegan Paul.

COBARRUBIAS, J. & J. A. FISHMAN, επιμ. 1983. *Progress in Language Planning: International Perspectives*. Βερολίνο: Mouton.

COOPER, R.L. 1996. *Language Planning and Social Change*. Κέμπριτζ: Cambridge University Press.

DAUST, D & J. MAURAIS. 1987. L'aménagement linguistique. Στο *Politique et aménagement linguistique*, επιμ. J. Maurais, 5-46. Québec: Conseil de la langue française.

JOURNAL OFFICIEL DE LA REPUBLIQUE FRANÇAISE. 1994. *Dictionnaire des termes officiels*. Παρίσι: Délégation générale à la langue française.

ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ, Α. 1999. Ζητήματα τυποποίησης της σύγχρονης νεοελληνικής. Στο *«Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού* (Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 26-28 Μαρτίου 1997), επιμ. Α.-Φ. Χριστίδης, 835-844. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

KAPLAN, R. B. & R. B. BALDAUF JR. 1997. *Language Planning: From Practice to Theory*. Κλίβεντον & Φιλαδέλφεια: Multilingual Matters.

ΚΑΡΑΝΤΖΟΛΑ, Ε. 1996. Γλωσσική ρύθμιση και «εθνική» γραμματική. Στο «*Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ε.Ε. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού* (Πρακτικά ημερίδας, Θεσσαλονίκη 25 Απριλίου 1996), Α.-Φ. Χριστίδης επιμ., 129-137. Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ.

LABOV, W. 1966. *The Social Stratification of English in New York City*. Ουάσιγκτον: Center for Applied Linguistics.

LABOV, W. 1972. *Sociolinguistic Patterns*. Φιλαδέλφεια: Philadelphia University Press.

MILROY, J. & L. MILROY. 1985. *Authority on Language: Investigating Language Prescription and Standardisation*. Λονδίνο: Routledge & Kegan Paul.

ΠΡΟΦΙΛΗ, Ο. 1999. Η ανάγκη τυποποίησης των μειονοτικών γλωσσών. Στο «*Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ε.Ε. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού* (Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 26-28 Μαρτίου 1997), Α.-Φ. Χριστίδης επιμ., 803-808. Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ.

ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ. 1992. *Τυποποίηση ορολογίας*. Πρακτικά διημέρου ορολογίας (Αθήνα, 11-12 Νοεμβρίου 1992). Αθήνα: ΤΕΕ.

WILLIAMS, G. 1992. *Sociolinguistics*. Λονδίνο: Routledge.

[1] ***Κείμενο 1:*** Cooper, R. L. 1996. *Language Planning and Social Change.* Κέμπριτζ: Cambridge University Press, σελ. 132-133.

Όταν το μετρικό σύστημα καθιερώθηκε με νόμο στη Γαλλία το 1799, το σύνθημα που υιοθετήθηκε για αυτό ήταν «Για όλους τους ανθρώπους, για πάντα» (Chisolm 1980): η απόλυτη τυποποίηση. [...]

[...] Ακριβώς όπως τα τοπικά και εθνικά συστήματα μέτρησης μερικές φορές ξεπηδάνε από κάποιον κοινό πρόγονο, έτσι και οι τοπικές και εθνικές γλωσσικές μορφές μερικές φορές αναπτύσσονται από έναν κοινό γλωσσικό πρόγονο. Όπως ακριβώς η τυποποίηση στην μέτρηση μεγεθών συνήθως εξαπλώνεται προοδευτικά από το κέντρο προς την περιφέρεια, έτσι και η τυποποίηση της γλώσσας κατά κανόνα εκπέμπεται από τα ισχυρά μητροπολιτικά κέντρα προς την περιφέρεια. Όπως ακριβώς η τυποποίηση της μέτρησης είναι συχνά

αποτέλεσμα πολιτικής αναταραχής και επανένωσης, έτσι και η τυποποίηση της γλώσσας είναι και αυτή συχνά αποτέλεσμα πολιτικής αναταραχής και επανένωσης. Η Γαλλική Ακαδημία ιδρύθηκε σε μια τέτοια περίοδο. Όπως η τυποποίηση της μέτρησης αποκαλύπτει δύο τύπους ιστορικού συστήματος, δηλαδή μια λίγο ως πολύ τυχαία εξέλιξη όπως αυτή του αγγλικού συστήματος μέτρων και σταθμών από τη μια μεριά και ένα προσχεδιασμένο σύστημα, όπως το μετρικό, από την άλλη (Chisolm 1980), έτσι και η τυποποίηση της γλώσσας είναι άλλοτε αποτέλεσμα απροσχεδίαστης εξέλιξης και άλλοτε το αντικείμενο συνειδητού σχεδιασμού. Ο Richelieu, εισηγητής ενός ρυθμιστικού κανονισμού για τα μέτρα και τα σταθμά (τον Code Michaud του 1629), ίδρυσε και την Γαλλική Ακαδημία. Τέλος, όπως οι παραδοσιακές παραλλαγές στην μέτρηση είναι συχνά δύσκολο να εκλογικευτούν και να ενοποιηθούν, έτσι και οι παραδοσιακές παραλλαγές στη γλώσσα είναι συχνά δύσκολο να αναχθούν σε μια παγκόσμια νόρμα. Ο Johnson (1755), στον πρόλογο του *Λεξικού* του, μνημονεύει τον Hooker: «Η αλλαγή δεν συμβαίνει χωρίς ενόχληση, ακόμα και όταν είναι προς το καλύτερο» (McAdam & Milne 1963, 7).

Όμως η αναλογία μεταξύ της τυποποίησης στη μέτρηση και της προτυποποίησης στη γλώσσα δεν μπορεί να επεκταθεί περισσότερο. Πρώτον, η ακρίβεια στη γλώσσα δεν είναι πάντα το ζητούμενο. Οι καλλιτέχνες κάποιες φορές αναζητούν την ασάφεια και οι πολιτικοί τη σύγχυση. Η άποψη του Humpty Dumpty [κεντρικό πρόσωπο στην *Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων*; σ.τ.μ.] ότι μια λέξη σημαίνει ακριβώς αυτό που ο ίδιος επιθυμεί, «ούτε λιγότερο, ούτε περισσότερο», είναι μερικές φορές πολύ χρήσιμη. Δεύτερον, η γλώσσα είναι κάτι περισσότερο από εργαλείο. Ο Haugen (1971), σχολιάζοντας της θεωρίες γλωσσικής τυποποίησης των Ray (1963) και Tauli (1968), υποστηρίζει πως το βασικό τους αξίωμα, ότι η γλώσσα, δηλαδή, είναι ένα εργαλείο επικοινωνίας, είναι προβληματικό. Η γλώσσα, γράφει, είναι ένα τόσο περίπλοκο γνωστικό σύστημα που δεν μπορεί να συγκριθεί με τα εργαλεία που έχουν επινοήσει άντρες και γυναίκες για να επεκτείνουν την κυριαρχία τους επί του περιβάλλοντος. Τρίτον, όταν οι γλωσσικές παραλλαγές λειτουργούν ως δείκτες της ταυτότητάς μας, μπορεί να είμαστε απρόθυμοι να τις εγκαταλείψουμε και ιδιαίτερα στο όνομα μιας άψυχης αποδοτικότητας. Τέλος, είναι αδύνατον να παγώσουμε τις μορφές μιας ζωντανής γλώσσας, η οποία μεταμορφώνεται αδιάκοπα, ακόμα και ενώ η ίδια βρίσκεται υπό μεταμόρφωση

Μετάφραση *Νίκος Γεωργίου*

[2] ***Κείμενο 2:*** Καραντζόλα, Ε. 1996. Γλωσσική ρύθμιση και «εθνική» γραμματική. Στο «Ισχυρές « και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού (Πρακτικά ημερίδας, Θεσσαλονίκη 25 Απριλίου 1996), επιμ. Α.-Φ. Χριστίδης, 129-137. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, σελ. 132-133.

Περισσότερο γνωστοί από το έργο τους στη φωνολογία και στην υφολογία, οι τσέχοι γλωσσολόγοι ανέπτυξαν από τις αρχές της δεκαετίας του ’30 μια συγκροτημένη θεωρητική αντίληψη με πρακτικές απολήξεις για την «καλλιέργεια της γλώσσας». Το 1932, έξι δηλαδή μόλις χρόνια από την ίδρυση του Γλωσσολογικού Κύκλου της Πράγας –γύρω από τον οποίο οργανώνεται μέχρι το 1948 η Σχολή της Πράγας– ξεκινά ένας κύκλος ραδιοφωνικών διαλέξεων γύρω από το θέμα της καλλιέργειας της τσεχικής γλώσσας, οι οποίες θα οδηγήσουν στη συγγραφή ενός συλλογικού τόμου που υπογράφεται από τους πέντε επιφανέστερους εκπροσώπους του Κύκλου (Havranek, Jakobson, Mathesius, Mukarovsky και Weingart). Από τον πλούσιο αυτό προβληματισμό, πιστεύω ότι αξίζει να συγκρατήσουμε τα ακόλουθα τρία σημεία:

Πρώτον, την ύπαρξη γενικών επιστημονικών αρχών που διέπουν τις κανονιστικές θεωρητικές παρεμβάσεις. Οι γενικές αυτές αρχές, όπως εκτίθενται στις *Θέσεις του Γλωσσολογικού Κύκλου της Πράγας για την καλλιέργεια της γλώσσας*, είναι: η ενίσχυση της σταθερότητας [stabilité] της κοινής γλώσσας· η αποφυγή «ιστορικοποίησης» και ανακοπής της εξέλιξής της· η αποφυγή τεχνητής ενίσχυσης των διαφορών μεταξύ καθημερινής και λογοτεχνικής γλώσσας· τέλος η αποφυγή ισοπέδωσης [nivellement], με την κατάργηση των γραμματικών και λεξικών διπλοτυπιών, οι οποίες διαφοροποιούνται λειτουργικά.

Δεύτερον, την επιλογή της πρόσφατης λογοτεχνικής και ευρύτερης διανοητικής παραγωγής των τελευταίων 50 χρόνων (με άλλα λόγια της παρούσας γενιάς και της αμέσως προηγούμενης) ως βάσης για την ανάπτυξη της κοινής.

Τρίτον, την έννοια της *εύκαμπτης τυποποίησης* του Mathesius (Bédard & Maurais 1983, 809-813), σε αντιπαράθεση με την αυστηρή νόρμα των καθαρολόγων. Πρόκειται εδώ για ένα σημείο ύψιστης θεωρητικής αξίας διότι υπογραμμίζει την ανάγκη να προβλεφθούν κατάλληλα εργαλεία που θα επιτρέψουν τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου και την επέκταση των συντακτικών και άλλων δυνατοτήτων της γλώσσας, την ανάπτυξη με άλλα λόγια της δυναμικής της. Πράγματι, η μεγαλύτερη θεωρητική αδυναμία των δομικών προσεγγίσεων είναι οι αλλαγές που προκύπτουν από τη γλωσσική *χρήση* παρά τον κλειστό, αυτόνομο και άρα ακίνητο χαρακτήρα του γλωσσικού *συστήματος* (πρβ. Lara 1983, 572). Η έννοια της εύκαμπτης τυποποίησης επιχειρεί να άρει αυτό το παράδοξο, προσφέροντας στο σύστημα της γλώσσας τη δυνατότητα να ενσωματώσει τις αλλαγές που γεννά η χρήση.

[3] ***Κείμενο 3:*** Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας. 1992. *Τυποποίηση ορολογίας.* Πρακτικά διημέρου ορολογίας (Αθήνα, 11-12 Νοεμβρίου 1992). Αθήνα: ΤΕΕ, σελ. 15-21.

«ΤΕΧΝΙΚΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ»

1. Εισαγωγή

Η Τυποποίηση είναι θεσμός που αναπτύχθηκε και καθιερώθηκε στον εικοστό αιώνα.

Στις αρχές του αιώνα αυτού ιδρύθηκε ο πρώτος Οργανισμός Τυποποίησης στην Αγγλία και στις αμέσως επόμενες δεκαετίες ιδρύονται αντίστοιχοι Οργανισμοί στις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες, όπως ΗΠΑ, ΓΑΛΛΙΑ, ΓΕΡΜΑΝΙΑ και αλλού. Σήμερα υπάρχουν Εθνικοί Οργανισμοί Τυποποίησης σε 90 περίπου χώρες του πλανήτη μας. Παράλληλα αναπτύχθηκε η τυποποίηση σε διεθνές επίπεδο με την ίδρυση διεθνών και περιφερειακών Οργανισμών Τυποποίησης, όπως η Διεθνής Οργάνωση Τυποποίησης (ISO) και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (CEN).

Η αλματώδης διάδοση της τυποποίησης παγκοσμίως οφείλεται στα σημαντικά οφέλη που προκύπτουν από αυτή και τα οποία πηγάζουν από τις αρχές και τους στόχους της Τυποποίησης.

Με ομοφωνία όλων των Οργανισμών Τυποποίησης, έχει καθιερωθεί κοινό θεωρητικό υπόβαθρο, που διέπει όλες τις λειτουργίες της Τυποποίησης. Έτσι η Τυποποίηση έχει οριστεί ως «η δραστηριότητα για την καθιέρωση, με αναφορά σε πραγματικά ή ενδεχόμενα προβλήματα, διατάξεων, που προορίζονται για κοινή και επαναλαμβανόμενη χρήση, που αποσκοπούν στο να επιτευχθεί ο βέλτιστος βαθμός τάξης σε συγκεκριμένο περιβάλλον.

Στην πράξη, η δραστηριότητα αυτή, υλοποιείται με διαδικασίες *εκπόνησης*, *έκδοσης* και *εφαρμογής* των προτύπων.

Στην Ελλάδα αρμόδιο όργανο για την ανάπτυξη και διάδοση της Τυποποίησης είναι ο Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης (ΕΛΟΤ), ο οποίος είναι και το αποκλειστικό μέλος από τη χώρα μας στη Διεθνή Οργάνωση Τυποποίησης (ISO).

Ο ΕΛΟΤ έχει καθιερώσει τις διαδικασίες σύμφωνα με τις οποίες διεξάγεται η Τυποποίηση στην Ελλάδα. Αυτές περιέχονται στον Κανονισμό Σύστασης και Λειτουργίας Επιτροπών Τυποποίησης και στον Κανονισμό Σύνταξης και Έκδοσης Ελληνικών Προτύπων.

Στον πρώτο από αυτούς τους Κανονισμούς προβλέπεται ότι οι Τεχνικές Επιτροπές Τυποποίησης είναι εκπροσωπευτικές. Σ' αυτές εκπροσωπούνται φορείς από όλους τους τομείς της Εθνικής Οικονομίας, δηλαδή την παραγωγή, την κατανάλωση (χρήση), το εμπόριο (διακίνηση), την επιστήμη και τη Δημόσια Διοίκηση. Επίσης προβλέπεται ότι η λειτουργία των Τεχνικών Επιτροπών μπορεί να εκχωρείται σε αρμόδια κατ' αντικείμενο όργανα, που όμως πρέπει να τηρούν τους κανονισμούς που έχει θεσμοθετήσει ο ΕΛΟΤ.

Η εκπόνηση των Προτύπων στηρίζεται σε κείμενα βάσης, που είναι αποτέλεσμα μελετών και ερευνών και βασίζονται σε επιστημονικά δεδομένα και σε συμπεράσματα από την εμπειρία.

Για πολλά πρότυπα ως κείμενα βάσης χρησιμεύουν διεθνή πρότυπα ή πρότυπα άλλων χωρών. Από τα κείμενα βάσης οι Τεχνικές Επιτροπές επεξεργάζονται και εκπονούν τα σχέδια των Ελληνικών προτύπων.

Τα σχέδια προτύπων υποβάλλονται από τον ΕΛΟΤ σε δημόσια κρίση, όπου κάθε ενδιαφερόμενος (φορέας ή άτομο) μπορεί να κάνει παρατηρήσεις. Μετά τη λήξη της δημόσιας κρίσης οι Τεχνικές Επιτροπές επεξεργάζονται τις παρατηρήσεις και καταλήγουν στο τελικό κείμενο του Ελληνικού Προτύπου. Με τη διαδικασία αυτή τα πρότυπα αποτελούν προϊόντα συναίνεσης, στα οποία υπάρχει συγκερασμός όλων των απόψεων. Τελικά, το συμφωνημένο κείμενο υποβάλλεται στο Διοικητικό Συμβούλιο του ΕΛΟΤ για την τελική έγκριση, ώστε να χαρακτηριστεί ως Ελληνικό Πρότυπο. Το Διοικητικό Συμβούλιο δεν υπεισέρχεται στο τεχνικό κείμενο αλλά βεβαιώνεται ότι έχουν τηρηθεί οι αρχές και οι διαδικασίες.

2. Τεχνική Επιτροπή ΤΕ-21 «Τεχνική Ορολογία»

Η ΤΕ-21, ως Τεχνική Επιτροπή του ΕΛΟΤ, δημιουργήθηκε για να καλυφθούν οι εθνικές ανάγκες στο αντικείμενο των Βασικών Αρχών της Ορολογίας, θέμα για το οποίο λειτουργεί στην ISO η Τεχνική Επιτροπή T.C. 37. Η τελευταία με τον τίτλο «Ορολογία (Αρχές και Συντονισμός)» και έργο την τυποποίηση των μεθόδων δημιουργίας ορολογίας, και το συντονισμό των Ορολογιών έχει ήδη δημιουργήσει επτά σχετικά διεθνή πρότυπα.

Η Τεχνική Επιτροπή ΤΕ-21, με τίτλο «ΤΕ-21 - Τεχνική Ορολογία (Βασικές Αρχές)», συστήθηκε στο Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας (ΤΕΕ), ως αποτέλεσμα του ενδιαφέροντος της Διοικούσας Επιτροπής του για την προώθηση της τυποποίησης στην Ελλάδα και της επιθυμίας για συνεργασία με τον ΕΛΟΤ, μετά και από σχετική απόφαση του Δ.Σ. του ΕΛΟΤ από 30.5.78.

Η απόφαση συστάσεως της ΤΕ-21 (1444/1-6-78) καθορίζει το αντικείμενο της Επιτροπής ως εξής:

α) Τυποποίηση των μεθόδων δημιουργίας ορολογίας και συντονισμός των τυποποιημένων εθνικών και διεθνών ορολογιών.

β) Παρακολούθηση της διεθνούς τυποποίησης στον αντίστοιχο τομέα και ιδιαίτερα παρακολούθηση της Επιτροπής TC-37 της ISO και εισήγηση στον ΕΛΟΤ για κάθε αντίστοιχο θέμα.

Οι εννέα φορείς που σύμφωνα με την απόφαση σύστασης έπρεπε να εκπροσωπούνται στην ΤΕ-21 έχουν περιοριστεί σε επτά και είναι οι εξής:

- Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ)
- Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης (ΕΛΟΤ)
- Πανεπιστήμιο Αθηνών (Τομέας Γλωσσολογίας)
- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΠΙ)
- Ένωση Ελλήνων Φυσικών (ΕΕΦ)
- Ένωση Ελλήνων Χημικών (ΕΕΧ)

3. Ανάλυση αντικειμένου

Η τυποποίηση περιλαμβάνει δύο σκέλη:

α) Την τυποποίηση βασικών αρχών ορολογίας

β) Την τυποποίηση λεξιλογίων (όρων)

Αντικείμενο της ΤΕ-21 είναι το πρώτο μόνο σκέλος, δηλαδή οι βασικές αρχές ορολογίας. Ας αναλύσουμε όμως λίγο περισσότερο αυτό το θέμα.

Για να υπάρξει ακριβής και σωστή επικοινωνία που να μην επιδέχεται αμφιβολίες, αμφισβητήσεις και παρερμηνείες, θα πρέπει να υπάρχει για κάθε μια έννοια, δηλαδή για κάθε στοιχείο της σκέψης- ένας και μόνο ένας όρος και αντίστροφα.

Έτσι δε θα έπρεπε να υπάρχει, ούτε ο ίδιος όρος για περισσότερες έννοιες (ομώνυμα, πολύσημα), ούτε διάφοροι όροι για μία έννοια (συνώνυμα).

Η απαίτηση, να μην αντιπροσωπεύει ο ίδιος όρος περισσότερες έννοιες, δεν μπορεί στην πράξη να ικανοποιηθεί, αφού ο αριθμός των εννοιών που υπάρχουν σε κάθε γνωστικό πεδίο υπερβαίνει χίλιες φορές τον αριθμό των ριζών των λέξεων στις επί μέρους γλώσσες.

Αντίθετα, η απαίτηση του να μην αντιπροσωπεύεται μια έννοια από περισσότερους του ενός όρους μπορεί να ικανοποιηθεί, ακριβώς με την τυποποίηση.

Η τυποποίηση της ορολογίας έχει σα σκοπό να ενοποιήσει έννοιες και συστήματα εννοιών, να ορίσει τις έννοιες, να μειώσει την ομωνυμία, να εξαλείψει τη συνωνυμία και να δημιουργήσει, όπου είναι απαραίτητο, νέους όρους σύμφωνους με τις αρχές της ορολογίας.

Από την ταχεία πρόοδο της επιστήμης και της Τεχνολογίας οδηγούμαστε στη δημιουργία πληθώρας νέων εννοιών και όρων (χιλιάδες έννοιες και όροι για ένα και μόνο γνωστικό πεδίο).

Η ελεύθερη λοιπόν ανάπτυξη της ορολογίας, χωρίς δηλαδή την υπακοή της σε κάποιες βασικές αρχές, θα οδηγούσε σε σοβαρή και ανυπέρβλητη σύγχυση. Αυτός ακριβώς είναι ο λόγος, για τον οποίο οι ορολόγοι από τον προηγούμενο ήδη αιώνα άρχισαν να συγκροτούν επιτροπές για την ορολογία με σκοπό να ενοποιήσουν και τυποποιήσουν έννοιες και όρους. Στην επιστήμη η τυποποίηση είχε ήδη αρχίσει από τον 19^{ο} αιώνα. Όμως η ανάπτυξη της έγινε μέσα στον 20ο αιώνα, στον οποίο άρχισε και εξελίσσεται ακόμη η τυποποίηση και στην τεχνολογία.

Με όσα ήδη αναφέραμε φαίνεται ότι οι αρχές και οι μέθοδοι της Ορολογίας αποτελούν τη βάση για την ενοποίηση της εργασίας πάνω στην Ορολογία.

Αφορούν την ανάλυση των εννοιών, τον καθορισμό του σκοπού των, την εξακρίβωση των σχέσεων των εννοιών, το σχεδιασμό των συστημάτων εννοιών και πινάκων εννοιών, την περιγραφή (τον ορισμό, δηλαδή) των εννοιών, τον καθορισμό αντιστοιχίας μεταξύ χαρακτηριστικών (όρος, σύμβολο, κλπ.) και έννοιας και τανάπαλιν, την επιλογή κατάλληλων λέξεων ή στοιχείων λέξεων για τον σχηματισμό όρων, δημιουργία σωστών νέων όρων κλπ.

4. Έργο της επιτροπής ΤΕ-21

Για να ανταποκριθεί στην αποστολή της η ΤΕ-21 έχει στη διάθεση της ένα σύνολο από βασικά κείμενα και κυρίως τα διεθνή πρότυπα της ΤC 37 της ISO. Τα τελευταία είναι:

ISO/R 639 «Σύμβολα για γλώσσες, χώρες και αρχές»
ISO/R 704 «Αρχές ονοματοδοσίας»
ISO/R 860 «Διεθνής ενοποίηση εννοιών και όρων»
ISO/R 919 «Οδηγίες για την εκπόνηση ταξινομημένων λεξιλογίων»
ISO/R 1087 «Λεξιλόγιο Ορολογίας»
ISO/R 1149 «Παρουσίαση πολύγλωσσων ταξινομημένων λεξιλογίων»
ISO/R 1951 «Λεξικογραφικά σύμβολα, προς χρήση, ιδιαίτερα, στα ταξινομημένα ερμηνευτικά λεξιλόγια»
«Κώδικας των γλωσσών άλφα-3»
«Βοήθεια δια ηλεκτρονικών υπολογιστών στις εργασίες ορολογίας»»

Τα κριτήρια που έθεσε η επιτροπή, για το χρονικό προγραμματισμό του έργου της, ήταν κυρίως τα εξής:

1. Η ταχύτερη δυνατή δημιουργία των προτύπων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν απαραίτητο «εργαλείο» στα χέρια των ατόμων, ομάδων και Επιτροπών που

επεξεργάζονται ΟΡΟΛΟΓΙΑ, με σκοπό την ομοιόμορφη και αρτιότερη εκτέλεση του έργου τους.

2. Η προώθηση των προτύπων εκείνων που θα μπορούσαν να συμβάλλουν στις προσπάθειες της χώρας για εισαγωγή και εκμετάλλευση των νέων τεχνολογιών και τη δημιουργία νέων θεσμών.

Με βάση τα κριτήρια αυτά η επιτροπή ΤΕ-21 επεξεργάστηκε κατά προτεραιότητα τρία σχέδια Ελληνικών Προτύπων.

I Λεξιλόγιο Ορολογίας ΕΛΟΤ 561
II Αρχές Ονοματοδοσίας ΕΛΟΤ 402
III Συμβολισμός γλωσσών, χωρών και αρχών ΕΛΟΤ 337

I. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Στο πρότυπο αυτό περιλαμβάνονται βασικοί όροι που χρησιμοποιούνται στην Ορολογία και τη Λεξικογραφία. Επίσης, το υπόψη πρότυπο, καθιερώνει ένα βασικό λεξιλόγιο για την επιστήμη της ορολογίας και των πρακτικών εφαρμογών της, κατάλληλο για χρήση σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Κάνει τέλος προσιτές σ' ένα μεγάλο αριθμό χρηστών πληροφορίες για τεχνικούς όρους που χρησιμοποιούνται στο γνωστικό πεδίο της ορολογίας και βοηθά αποφασιστικά στην κατανόηση των ορολογικών κειμένων.

II. ΑΡΧΕΣ ΟΝΟΜΑΤΟΔΟΣΙΑΣ

Στο πρότυπο αυτό καθιερώνονται αρχές και μέθοδοι που μπορούν να βοηθήσουν στην ενοποίηση και τυποποίηση της εκπόνησης των προτύπων ορολογίας. Οι αρχές αυτές και μέθοδοι είναι γενικές στη φύση τους και μπορούν να προσαρμόζονται, αν χρειαστεί, σε ειδικότερες εργασίες και κείμενα ορολογίας.

III. ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΓΛΩΣΣΩΝ, ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΩΝ

Στο πρότυπο αυτό παρέχεται ένας κώδικας για την παρουσίαση των ονομάτων των γλωσσών.

Τα σύμβολα επινοήθηκαν για τις ανάγκες της ορολογίας, της λεξικογραφίας και της γλωσσολογίας, ενώ παράλληλα μπορούν να χρησιμοποιηθούν και σε οποιαδήποτε εφαρμογή που απαιτεί παράσταση των γλωσσών σε κωδικοποιημένη μορφή.

Το πρότυπο περιέχει επίσης οδηγίες σχετικά με τη χρήση συμβόλων γλωσσών σε ορισμένες εφαρμογές.

5. Δυσκολίες-Προτάσεις

Η αρτιότητα την οποία απαιτεί κάθε εργασία που αφορά πρότυπα σε συνδυασμό με τις αδυναμίες που υπάρχουν από πλευράς εξασφάλισης των αναγκαίων μέσων και πόρων στην Επιτροπή, δεν έχουν επιτρέψει τη μαζικότερη παραγωγή ελληνικών προτύπων για της βασικές αρχές της Τεχνικής Ορολογίας, παρά τις επί τούτω προσπάθειες της Επιτροπής.

Η βασικότερη αδυναμία, που έχει και εθνικού επιπέδου επιπτώσεις, έχει να κάνει με το γεγονός ότι η Επιτροπή ΤΕ-21 δεν αποτελεί συμμετέχον μέλος της ΤΟ-37 της ISO και έτσι δεν παρακολουθεί ουσιαστικά το έργο της και δεν συμμετέχει στη δημιουργία των διεθνών προτύπων. (Η Ελλάδα είναι μία από τις 38 χώρες παρατηρητές και όχι μία από τις 15 συμμετέχουσες χώρες). Η φύση εξάλλου του έργου (νέο γνωστικό αντικείμενο, πρωτότυπη εργασία υπερεθνικού και διεπιστημονικού χαρακτήρα), δημιουργεί στην Επιτροπή ανάγκες σε πόρους και μέσα, που πρέπει να ικανοποιούνται με απλές και γρήγορες διαδικασίες.

Οι προτάσεις μας για τη θεραπεία των αδυναμιών που επισημάνθηκαν παραπάνω είναι:

α) Να μεριμνήσει ο ΕΛΟΤ, άμεσα, για τη μετατροπή της σχέσης «παρατηρητού» σε σχέση «συμμέτοχου» στη Διεθνή Οργάνωση Τυποποίησης, για την ενεργό συμμετοχή μας στο σημαντικό αυτό διεθνές φόρουμ.

β) Η αναβάθμιση του ενδιαφέροντος κάθε αρμόδιου φορέα για την γενικότερη εξασφάλιση στην Επιτροπή των αναγκαίων πόρων και μέσων, με απλοποίηση των υφισταμένων χρονοβόρων διαδικασιών.

[4] ***Κείμενο 4:*** Magnant, A. Πρόλογος στο *Dictionnaire des termes officiels de la langue française* (Journal officiel de la République française. Παρίσι: Délégation générale à la langue française).

Κλείνουν σήμερα είκοσι χρόνια από την ημέρα που οι υπουργικές επιτροπές ορολογίας ανέλαβαν το έργο του εμπλουτισμού της γαλλικής γλώσσας.

Κατά τη διάρκεια των είκοσι αυτών ετών, οι υπουργικές επιτροπές ορολογίας κατέβαλαν κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε οι ποικίλοι επαγγελματικοί χώροι και, κυρίως, η κοινότητα των επιστημόνων και των τεχνικών να αποκτήσουν την αναγκαία σκευή όρων που θα επέτρεπε στα γαλλικά να παραμείνουν γλώσσα επικοινωνίας και εργασίας.

Οι επιτροπές, πριν από τη δημοσίευση κάθε σχετικού με την ορολογία διατάγματος, καταφεύγουν στις συμβουλές της Γαλλικής Ακαδημίας· τα διατάγματα, συνεπώς, περιβάλλονται με το επιπλέον αυτό κύρος. Εξάλλου, στην προσπάθεια συνεργάζονται οι γαλλόφωνοί μας εταίροι που συμμετέχουν στη σύνταξη των κειμένων.

Πολυάριθμοι όροι, οι οποίοι δημιουργήθηκαν, προβλήθηκαν ή επισημοποιήθηκαν από την Επιτροπή, είναι σήμερα σε γενική χρήση, όπως οι όροι logiciel (software), disquette (floppy-disc), conteneur (container), remue-meninges (brainstorming), monospace (minivan). Πολλοί όμως δεν χρησιμοποιούνται ακόμη επαρκώς.

Απαραίτητο συμπλήρωμα της εργασίας των επιτροπών είναι η ανάληψη δράσης για τη διάδοση των νέων λέξεων. Στόχος του λεξικού είναι να τις θέσει στη διάθεση τόσο του κοινού όσο και των εξειδικευμένων κύκλων, να συμβάλει στη χρήση τους, επιτρέποντας την ευχερή πρόσβαση στο υλικό του και να γίνει με αυτό τον τρόπο ένα από το στοιχεία της πολιτικής προς όφελος της διάδοσης της γλώσσας μας.

Μετάφραση *Θεόφιλος Τραμπούλης*

[5] Kaplan, R. B. & R. B. Baldauf Jr. 1997. *Language Planning: From Practice to Theory.* Κλίβεντον & Φιλαδέλφεια: Multilingual Matters, σελ. 8.

Εκπαιδευτικοί φορείς

Σε κάθε περίπτωση όπου έχει επιχειρηθεί οποιουδήποτε είδους επίσημης γλωσσικής πολιτικής, έχει αναμιχθεί σε κάποιο βαθμό και ο εκπαιδευτικός τομέας, συχνά εκτεταμένα. Πράγματι, σε κάποιες περιπτώσεις όλο το βάρος του σχεδιασμού της γλωσσικής αλλαγής έχει ανατεθεί στο Υπουργείο Παιδείας, χωρίς αναφορά στο γεγονός ότι το Υπουργείο Παιδείας δεν διαθέτει το πεδίο, τους πόρους και την αρμοδιότητα να επηρεάσει τη γλωσσική χρήση σε οποιονδήποτε τομέα, πέρα από τον εκπαιδευτικό.
Ο εκπαιδευτικός τομέας επηρεάζει κυρίως παιδιά που βρίσκονται μεταξύ της ηλικίας των 5-6 ετών και των 15-16 ετών. Μπορεί επίσης να επηρεάζει εξειδικευμένους τομείς του εκπαιδευτικού οικοδομήματος, όπως είναι η τεχνική εκπαίδευση, η εκπαίδευση ενηλίκων, η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, και η «ειδική» εκπαίδευση για άλλες ομάδες ατόμων, συμπεριλαμβανομένων αυτών στις οποίες ασκούνται συναισθηματικοί ή ψυχολογικοί περιορισμοί, με αποτέλεσμα να είναι αποκομμένες από τον «κανονικό» πληθυσμό. Μπορεί επίσης να έχει να κάνει με πληθυσμούς μεταναστών που έρχονται από διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα, με διαφορετική προετοιμασία και διαφορετικό γλωσσικό υπόβαθρο, διαφορετικής ηλικίας, από παιδιά προσχολικής μέχρι ηλικιωμένους. Σε αυτό το πλαίσιο,

πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη πως δεν πηγαίνουν όλοι σχολείο, η φοίτησή τους δεν έχει, σίγουρα, την ίδια διάρκεια και πως δεν γίνεται ταυτόχρονα για όλους, πράγμα που σημαίνει ότι απαιτείται πάρα πολύς χρόνος για να μορφωθεί ένας ολόκληρος πληθυσμός μέσω της εκπαίδευσης.

Μετάφραση *Νίκος Γεωργίου*